

АНАЛІЗ ОСОБЛИВОСТЕЙ КОНСТРУКТИВІСТСЬКОГО ПІДРУЧНИКА З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ

О.Б. Тарнопольський, докт. пед. наук (Дніпро)

Проаналізовані структурні особливості створюваного підручника з англійської мови для студентів вишів, які спеціалізуються у сфері туризму. Підручник будується на засадах конструктивістського підходу до англомовної підготовки. Розглядаються складові частини та принципи побудови кожного з тематичних розділів підручника. Обговорюються основні види експерієнційної навчальної діяльності, що використовуються у мовному курсі на основі підручника.

Ключові слова: експерієнційна навчальна діяльність, конструктивістський підручник з англійської мови, принципи навчання.

Тарнопольский О.Б. Анализ особенностей конструктивистского учебника английского языка для обучения будущих менеджеров туризма. Проанализированы структурные особенности разрабатываемого учебника английского языка для студентов вузов, специализирующихся в области туризма. Учебник базируется на конструктивистском подходе к англоязычной подготовке. Рассматриваются составные части и принципы построения каждого тематического раздела учебника. Обсуждаются основные виды экспериенциальной учебной деятельности, используемые в языковом курсе на основе учебника.

Ключевые слова: конструктивистский учебник английского языка, принципы обучения, экспериенциальная учебная деятельность.

Tarnopolsky O.B. Analysis of peculiarities of constructivist textbook of English for teaching future tourism managers. The article analyzes the structural peculiarities of the textbook being developed for teaching English to university students who major in tourism. The textbook is designed following the constructivist approach to professional English training of students. The components of every thematic unit of the textbook are considered. Principles of constructivist ESP training are analyzed and the experiential learning activities underlying the textbook-based constructivist course of English for future tourism managers are discussed.

Keywords: constructivist English textbook, experiential learning activities, principles of teaching/learning.

Розвиток індустрії туризму в Україні є одним з нагальних питань її економічного зростання, оскільки мало яка інша галузь економічної діяльності є настільки ж рентабельною як туризм. Але розвиток вітчизняного туризму, особливо міжнародного, багато в чому залежить від кваліфікації вітчизняних менеджерів туризму, а остання включає як одну з найважливіших складових високий рівень володіння іноземною мовою – перш за все анг-

лійською. На жаль, проблема вискоєфективної англомовної підготовки фахівців у сфері туризму в українських вишах є ще далекою від остаточного вирішення. Однією з головних причин стала відсутність якісного вітчизняного підручника з англійської мови для студентів, які спеціалізуються у галузі туризму, що був би побудований на найсучасніших наукових засадах і чітко налаштований на конкретні умови навчання у вітчизняних ВНЗ.

Саме виходячи з такої потреби в Університеті імені Альфреда Нобеля, м. Дніпро, закінчується науково-методичний проект з підготовки підручника з англійської мови для майбутніх менеджерів туризму *“Tourist matters”* («Туристичні справи»), який надалі обговорюється у цій статті, що, виходячи зі сказаного вище, є вкрай актуальним як об’єкт методичного дослідження. Його предметом є структура такого підручника, принципи, на яких він будується, а також ті види навчальної діяльності, які у ньому використовуються. Матеріалом для дослідження стали різні підходи до створення вищеназваних складових предмету дослідження.

Метою цієї статті є розгляд структурних особливостей і принципів побудови конструктивістського підручника з англійської мови для майбутніх менеджерів туризму, а також конструктивістських (експерієнційних) видів навчальної діяльності, які використовуються у вищівському мовному курсі, що будується на основі створюваного підручника.

Як ясно з наведеного формулювання мети, підручник, який обговорюється, створюється на основі конструктивістського підходу, тому, перш ніж розглядати сам підручник, варто проаналізувати особливості цього підходу в навчанні іноземної мови для спеціальних/професійних цілей.

Конструктивізм у навчанні взагалі базується на психологічних розробках Л.С. Виготського й Ж. Піаже [1; 5] і зводиться до того, що ті, хто навчаються, самостійно «конструюють» власні знання, навички та вміння через навчальну діяльність, яка моделює практичну діяльність, у ході здійснення якої потрібні знання, навички та вміння виникають. Наприклад, вирішуючи на аудиторному занятті реальні або квазі-реальні професійні проблеми, студенти самостійно «будують» свою здатність вирішувати проблеми такого типу в майбутній професійній діяльності через усвідомлення способів їх вирішення (знання), оволодіння цими способами (вміння) і технічними операціями, що до них входять (навички).

Після робіт С. Йоанну-Георгіу (S. Ioannou-Georgiou) і Д.Г. Йонассена (D. H. Jonassen) [9; 10], які стосуються використання конструктивізму в мовній підготовці, стало можливим чітко визначити, що таке конструктивістський підхід до на-

вчання іноземних мов для професійних цілей. О. Тарнопольський [12] визначає такий підхід як специфічну побудову професійно орієнтованого курсу іноземної мови у немовному виші, яка надає студентам можливості мимовільно оволодівати навичками та вміннями іншомовного професійного спілкування через види навчальної діяльності, що моделюють професійну діяльність, причому остання здійснюється засобами цільової мови.

Власне саме в роботах вказаного автора і його співавторів [7; 8; 11; 12], а також у цілому комплексі підручників, створених під його керівництвом [2; 4; 6], конструктивістська методика викладання іноземних мов для професійних цілей знайшла найбільш повне втілення. Підручник, про який йдеться у цій статті, є новим шаблоном у розробці названої методики. Це, перш за все, пов’язане з тим, що ані в Україні, ані в інших країнах конструктивістські підручники з англійської мови для фахівців у сфері туризму ще не розроблялися (у нашій країні будь-яких вітчизняних підручників з англійської мови для майбутніх менеджерів туризму немає взагалі). В результаті, залишається певна «ніша» для дослідження та теоретичної і практичної розробки конструктивістської методики навчання англійської мови професійного вжитку, тим більше, що ця методика та підручники, що створені на її основі, як ясно зі сказаного вище, взагалі є недостатньо дослідженими та поширеними в педагогічній практиці як у нашій країні, та і за кордоном. Сказане ще раз підкреслює актуальність роботи, що проводиться.

Підручник *“Tourist matters”* («Туристичні справи»), підготовка якого завершується, як вже говорилося, призначений для навчання англійської мови професійного спілкування студентів-майбутніх фахівців у галузі туризму, починаючи з II курсу вивчення англійської мови у ВНЗ, після того, як вони досягли середнього рівня, тобто рівня «незалежного користувача» (B2 [3]), у володінні загальноживаною англійською мовою (General English).

Підручник розрахований на 144 години аудиторних занять (72 двогодинних занять по два заняття на тиждень) і таку ж кількість годин позааудиторної самостійної роботи. Він складається з 12 тематичних розділів (Units – по 5-6 двогодинних аудиторних занять на кожний Unit), об’єднаних у 4 мо-

дулі (по три розділи на модуль), за кожним з яких слідує одне повторювально-контрольне заняття. Теми розділів відображають усі основні аспекти професійної діяльності менеджерів туризму (наприклад, вибір туристичних маршрутів, участь у туристичних, ярмарках, забезпечення туристів житлом та харчуванням тощо).

Кожний розділ розподіляється або на п'ять підрозділів (тоді розділ опрацьовується за 5 аудиторних занять – по одному заняттю на підрозділ), або на шість – і тоді кількість аудиторних занять, що відведені на розділ у цілому, дорівнює шести. Підрозділи носять назву Кроків (Steps).

У розділі з п'яти підрозділів ці кроки включають: 1) підрозділ з комунікативного вступу до професійної теми через активізацію фонових знань студентів та надання їм інформації про базові поняття і визначення з теми (Introductory definitions); 2) підрозділ з накопичення та опрацювання через обговорення інформації з професійної теми (Information processing); 3) підрозділ з організації презентацій студентів з теми, що опрацьовується, та проведення обговорення цих презентацій (Presentations and their discussion); 4) підрозділ з проведення безперервної ділової гри (див. пояснення її сутності далі) та проектної роботи (Continuous simulation and project work); 5) підрозділ, присвячений обговоренню виконання проектних завдань, заключному опрацюванню засвоєного матеріалу з професійної теми та перевірці його засвоєння через участь студентів у професійній комунікації (Discussing projects, concluding and checking). У розділах з особливо великим обсягом професійної інформації або з її підвищеною складністю додається ще один Крок (Development), який розміщується між описаними вище третім та четвертим кроками. В ньому накопичується і опрацьовується додаткова інформація з професійної теми.

Як видно з опису розділів та їх кроків, всі вони є суто професійно-комунікативними за своєю суттю і це стосується навіть навчальної діяльності та матеріалів для виконання домашніх завдань, які розміщуються після кожного кроку в кожному розділі. Суто мовні вправи та види навчальної діяльності (тобто націлені безпосередньо на свідоме засвоєння мовних явищ у відриві від професійної комунікації) у підручнику не застосовуються

взагалі, що обумовлено конструктивістським підходом, принципи використання якого обговорюються далі.

Сім таких принципів покладені в основу підручника і вони, власне, і забезпечують його конструктивістську природу, тобто підсвідоме засвоєння мови для професійного спілкування, навичок та вмінь спілкування нею через саме таке професійне спілкування, у яке студенти постійно «занурені» на заняттях і у якому ці навички та вміння підсвідомо «конструюються» і, тим самим, засвоюються.

Першим з цих принципів є принцип навчання через професійний зміст навчальної діяльності, який означає, що комунікативні навички та вміння формуються на основі тільки професійного змісту, коли студенти читають, говорять, пишуть та слухають англійською мовою про цей зміст. Два наступні принципи споріднені з цим. Йдеться, по-перше, про принцип забезпечення систематизованої професійної інформації в підручнику та курсі з англійської мови, коли всі професійні теми та предметний зміст у підручнику та курсі відібрані та подані у систематизованому вигляді відповідно до логіки вивчення не мови, а майбутньої спеціальності. По-друге, йдеться також про принцип автентичності, коли не тільки весь навчальний матеріал та предметний зміст курсу добираються з автентичних англомовних професійних джерел, але й навчальна діяльність студентів з опрацювання цього змісту є автентичною, тобто такою, що моделює професійну діяльність і професійну комунікацію менеджера туризму.

Останнє (автентичність навчальної діяльності) пов'язує третій принцип з четвертим: принципом забезпечення професійного англомовного спілкування студентів в експерієнційних видах їх навчальної діяльності. Експерієнційна навчальна діяльність (experiential learning [12]), яка дозволяє засвоювати навчальну інформацію через досвід (*experience*) її використання в реальній або змодельованій практичній професійній діяльності (у наших умовах у змодельованій англомовній професійній комунікації) – це основний спосіб реалізації в навчальній практиці конструктивістського підходу [12]. Нижче буде показано, які саме види англомовної навчальної діяльності моделюють англомовну професійну комунікацію і діяльність майбутніх менед-

жерів туризму, тобто є експерієнційними, і як вони використовуються у підручнику, що аналізується, для реалізації як щойно розглянутого, так і попереднього принципу (автентичності).

Три останніх принципи, які втілюються у підручнику “Tourist matters”, уточнюють попередні два. До них відноситься перш за все принцип інтеграції різних видів мовленнєвої діяльності (говоріння, аудіювання, читання та письма) у навчальному процесі, так що ці види мовлення паралельно розвиваються через види експерієнційної навчальної діяльності, які органічно переходять один в один, так що читання та слухання природно викликають потребу в говорінні та письмі і навпаки. Цьому також сприяє принцип обов’язкового позааудиторного пошуку студентами інформації, необхідної для виконання творчих експерієнційних навчальних завдань, на англійськомовних професійних Інтернет-сайтах. Втілення названого принципу у навчальний процес робить його комбінованим (blended learning [12]), у якому навчання он-лайн є такою ж обов’язковою і органічною частиною, як і звичайні аудиторні заняття. Нарешті, останнім є принцип кооперативного навчання, який обумовлює виконання дуже значної, якщо не більшої, частини навчальної діяльності у взаємодії студентів, тобто в роботі у парах та малих групах. Це не тільки дозволяє студентам навчатися один у одного, підвищуючи ефект спільних навчальних зусиль, але й сприяє кращому моделюванню в навчальних умовах майбутньої професійної діяльності, яка завжди реалізується як робота в команді.

Як видно з опису висунутих принципів всі вони націлені на забезпечення власного «конструювання» і мимовільне засвоєння тими, хто навчається, навичок та вмінь англійськомовної професійної комунікації. Як вже говорилося, практична дія цих принципів найяскравіше відображається в експерієнційних видах навчальної діяльності, які використовуються у підручнику і в курсі, що на ньому базується.

З наведеного вище опису структури підручника видно, що значне місто в ньому займають такі експерієнційні види навчальної діяльності як проектна робота та безперервна ділова гра. Остання [7; 11] є особливим видом навчальної діяльності, у якій увесь навчальний процес об’єднується єди-

ним сюжетом – у нашому випадку, створенням студентами власного уявленого туристичного агентства, в якому вони, нібито, працюють протягом всього мовного курсу, розігруючи ділові та рольові ігри, що відображають його повсякденну діяльність. Результати діяльності агентства відбиваються у наскрізному навчальному проекті [7; 12], що також розробляється студентами протягом усього курсу. Проект полягає у розробці та написання розгорнутого проспекту свого уявленого агентства, так що робота з кожним розділом підручника завершується підготовкою та представленням відповідного розділу проспекту.

В межах безперервної ділової гри (і окремих ділових і рольових ігор, що до неї входять) і проектної роботи, а також і окремо від них широко використовуються такі експерієнційні види навчальної діяльності як студентські презентації з професійної тематики, мозкові штурми, кейси та дискусії з професійних питань. Професійну інформацію для виконання таких креативних навчальних завдань, які пропонують наведені вище види експерієнційної навчальної діяльності, студенти вичерпують з читання та аудіювання автентичних англійськомовних професійних джерел, основну частину з яких вони знаходять самостійно через Інтернет-пошук на англійськомовних професійних сайтах (див. відповідний принцип вище), що також є експерієнційною навчальною діяльністю. Нарешті, виконання майже всіх завдань з говоріння, читання та аудіювання підсумовуються в експерієнційних навчальних завданнях з письма: написанні рефератів, есе професійного змісту, коротких професійних статей, розділів проспектів туристичного агентства, звітів з проектної роботи та безперервної ділової гри тощо.

З опису видно, наскільки повно види навчальної діяльності, що використовуються, моделюють можливу професійну діяльність/комунікацію майбутнього менеджера туризму, тим самим «конструюючи» цю діяльність для мимовільного засвоєння у ній потрібних знань, навичок та вмінь.

З усього викладеного можна зробити висновок про те, що в результаті проведеного в дослідженні теоретичного та практичного аналізу вдалося розробити цілісну конструктивістську методику навчання майбутніх менеджерів туризму англійської

мови професійного спілкування. Ця методика була покладена в основу підручника і побудованого на його базі курсу для формування у студентів розглянутої категорії англомовних навичок та вмінь професійної комунікації у сфері туристичних послуг. Методика була втілена у системі принципів реалізації конструктивістського навчання, видів навчальної діяльності, що використовуються у такому навчанні, та в певних особливостях і відповідній структурі підручника, на якому базується це навчання. Ця структура передбачає таку побудову кожного тематичного розділу підручника, який би відображав логіку професійної діяльності, а не логіку системи мови, яка вивчається, тим самим даючи студентам можливість самостійно та мимовільно «конструювати» власні навички та вміння англомовної професійної комунікації через постійне «занурення» у цю комунікацію в процесі виконання навчальних завдань, які моделюють у розділах підручника квазі-реальну професійну діяльність тих, хто навчаються.

Описаний підручник є останнім з серії підготовлених нами конструктивістських підручників з англійської мови, в якому конструктивістський підхід знайшов найбільш повне і розвинуте втілення. Ефективність цього підходу і підручника вже були продемонстровані у навчальній практиці, оскільки кожен розділ (*unit*) апробувався у навчальному процесі відразу після його підготовки. Але найближчою перспективою є проведення повного експериментального дослідження для виявлення переваг і недоліків підручника у навчальному процесі при його використанні протягом усього навчального року.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выготский Л.С. Развитие высших психических функций / Л.С. Выготский. – М. : Изд-во АПН РСФСР, 1960. – 500 с. 2. Ділові проекти (Business Projects) : підручник з ділової англійської мови для студентів вищих закладів освіти та факультетів економічного профілю. Книга для студента та Робочий зошит / [О.Б. Тарнопольський, С.П. Кожушко, Р.О. Безугла та ін.]. – Київ : ІНКООС, 2002. – 280 с. 3. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Наук. ред. українського видання С.Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 273 с. 4. Психологічні справи (Psychological Matters) :

підручник з англійської мови для студентів напряму підготовки «Психологія». Книга для студента та Робочий зошит / [Тарнопольський О.Б., Кожушко С.П., Дегтярьова Ю.В., Беспалова Н.В.]. – К. : Фірма «ІНКООС», 2011. – 302 с. 5. Пиаже Ж. Психология интеллекта / Ж. Пиаже // Избранные психологические труды. – М. : Просвещение, 1969. – С. 55–231. 6. Речі першої професійної необхідності (Professional Basics) : підручник з англійської мови для студентів І курсу технічних та економічних спеціальностей. Книга для студента та Робочий зошит. Видання друге, перероблене та доповнене / За заг. та наук. ред. О.Б. Тарнопольського та З.М. Корневої. – Вінниця : Нова Книга, 2016. – 302 с. 7. Тарнопольський О.Б. Методика обучения английскому языку для делового общения / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К. : Ленвіт, 2004. – 192 с. 8. Тарнопольський О.Б. Интеграция обучения языку и специальности в неязыковом вузе / О.Б. Тарнопольский, З.М. Корнева. – Saarbrücken, Deutschland : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2013. – 314 с. 9. Ioannou-Georgiou S. Constructing meaning with virtual reality / S. Ioannou-Georgiou // TESOL Journal. – 2002. – Vol. 11, No.3. – P. 21–26. 10. Jonassen D.H. Supporting communities of learners with technology: A vision for integrating technology with learning in schools [Електронний ресурс] / – 1995. – Режим доступу : DePaul University, Instructional Technology Development Department Web site: <http://www.itd.depaul.edu/website/pages/TrainingEvents/CourseMaterials/jonassen.asp>. 11. Tarnopolsky O. Acquiring Business English in a quasi-natural business environment: A method of teaching Business English to students of Business and Economics / O. Tarnopolsky, S. Kozhushko // Working Papers in Educational Linguistics. – Philadelphia : University of Pennsylvania, 2003. – 18, No.2. – P. 55–88. 12. Tarnopolsky O. Constructivist blended learning approach to teaching English for Specific Purposes / O. Tarnopolsky. – London : Versita, 2012. – 254 p.

REFERENCES

Ioannou-Georgiou, S. (2002). Constructing meaning with virtual reality. *TESOL Journal*, Vol. 11(3), 21–26.

Jonassen, D.H. (1995). *Supporting Communities of Learners with Technology: A Vision for Integrating Technology with Learning in Schools*. Available at: <http://www.itd.depaul.edu/website/pages/TrainingEvents/CourseMaterials/jonassen.asp>

Nikolayeva, S.Yu. (Ed.). (2003). *Zahal'noyevropeys'ki Rekomendatsiyi z movnoyi osvity: vyvchennya,*

- vykladannya, otsinyuvannya [Common European Framework of reference for languages: Learning, teaching and assessment]. Kyiv: Lenvit Publ.
- Piaget, J. (1969). Psihologija intelekta [The psychology of intellect]. In: J. Piaget *Izbrannye psihologicheskie trudy [Selected psychological works]*. Moscow: Prosveshhenie, pp.55–231.
- Tarnopolsky, O. (2012). *Constructivist Blended Learning Approach to Teaching English for Specific Purposes*. London: Versita.
- Tarnopolsky, O., Kornieva, Z., Avsiukevich, Y., Zhevaga, V., Degtiariova, Y. (2016). *Professional Basics. A Textbook of English for 1st Year Students Majoring in Technology and Economics. Student's Book and Workbook*. Vinnytsa: Nova Knyga Publ.
- Tarnopolsky, O., Kozhushko, S. (2003). Acquiring Business English in a quasi-natural business environment: A method of teaching Business English to students of Business and Economics. *Working Papers in Educational Linguistics*, 18, No.2, 55–88.
- Tarnopolsky, O., Kozhushko, S., Bezugla, R., Degtiariova, Y., Gibson, P. (2002). *Business Projects. Coursebook. Student's Book and Workbook*. Kyiv: Firma INKOS Publ.
- Tarnopolsky, O., Kozhushko, S., Degtiariova, Y., & Bespalova, N. (2011). *Psychological Matters. A Coursebook of English for Students of Psychology. Student's Book and Workbook*. Kyiv: Firma INKOS Publ.
- Tarnopolsky, O.B., Kornieva, Z.M. (2013). *Integracija obuchenija jazyku i special'nosti v nejazykovom vuze [Integrating teaching language and specialty at non-linguistic tertiary educational institutions]*. Saarbrücken, Deutschland: LAP LAMBERT Academic Publishing.
- Tarnopolsky, O.B., Kozhushko, S.P. (2004). *Metodika obuchenija anglijskomu jazyku dlja delovogo obshhenija [Methods of teaching English for business communication]*. Kyiv: Lenvit Publ.
- Vygotskij, L.S. (1950). *Razvitie vysshih psihicheskikh funkcij [The development of higher psychic functions]* Moscow: APN RSFSR Publ.